

A régi székely jelképekről

Mihály János: *A régi székely jelképekről = Székelyföld. 2016. 20 évf. 3. sz. 94–108.*

Mihály János írása a régi székely jelképek öt és fél évszázados történetét tekinti át. A heraldikai szakirodalom régi vagy ősi, illetve új vagy újabb székely címerről tesz említést. A régít úgy határozzák meg, mint kék mezőben koronát, medvefőt és szívet átdöfő, egyenes kardot tartó, könyökben hajlított, jobbra fordult páncélos kart.

Az új sokkal egyszerűbb, kék mezőben jobbról sugárzó naparc, balról növekvő holdsarló, mely néha megszemélyesített, néha nem.

A székely címer eredetéről szóló legendák azt tartják, hogy a régi jelképeket addig használták a székelyek, mígnem új címert kaptak. Ez – a korai szakirodalomból átvett legendák szerint – 1437-ben következett be, amikor Zsigmond király hálából új címert adományozott a székelyeknek, mert nappal és éjjel egyaránt hűségesen védték az ország határát.

Lakatos István (1620–1706) csíkkozmási plébános, főesperes 1702-ben írt, kéziratban maradt *Siculiadelineata et descriptia* című munkájában találkozni először a székely népesség ősi címerének leírásával „páncélozott Kar, amely kardot tart, ebben pedig a Korona, a Szív és a Medvefej” volt látható. Szerinte a címer „e népesség bátorságát és hősiességét” ábrázolta.

Szegedi János (1699–1760) jezsuita szerzetes, a nagyszombati egyetem tudós tanára 1734-ben értekezik az erdélyi tartomány nemzeteinek jeleiről. (*Signa Gentilitia Provinciarum Transylvaniae*) Szerinte a kétélű kardot tartó jobb kar a székelyek eleiktől örökölt bátorságát, vitézségét fejezi ki.

Jánosfalvi Sándor István (1804–1879) unitárius pap, helytörténész, Lakatos nyomdokain járva, a régi székely címert Székelyudvarhely ősi címerének tartja, amely a „székely nemzetnek erejét és generositását (hősiességét) jegyzi, amint ezt sok régi templomok bolthajtásos lábain ma is láthatni”.

A szerző számba veszi és részletesen ismerteti a régi templomokban ma is látható címerábrázolásokat, úgymint a bögözi templom, 15. sz. második felében épült szentélyének egyik gyámköve, a székelydályai

15. századi templom boltozatának festett címere, a csíkcsobotfalvi plébániatemplom szárnyas oltárának predellájára festett régi székely címer, valamint a keresztúri és csekefalvi ásatások során előkerült 16. századi kályhacsempéken látható régi címerek.

Összegzőképpen megállapítja, hogy a régi székely címer pajzsának felülete, vagyis mezeje eredetileg vörös színű volt, nem pedig kék, ahogy azt a szakirodalom ez ideig tartotta. A kék szín Hans von Aachen (1552–1615) goroszlói csatát ábrázoló allegorikus festményén fordul elő először, majd Marosvásárhely 1616. évi kiváltságlevelének bal felső sarkában festette kék mezejű ovális pajzsra a képiró a régi székely címer fő címerképét.

A régi címer helyébe lépő új címer (Zsigmond király, 1437) adományozásáról szóló leírás nem bizonyítható, inkább legenda, hiszen a felsorolt (Csíksomlyó, Bögöz, Csekefalva, Székelydália, Székelyderzs) címeres emlékek a 15. század második felében, vagy a 16. század elején készültek, és egyértelműen bizonyítják, hogy a régi székely címer még a Jagellók korában (1490–1526) is használatban volt. Ezért kerülhettek díszítőelemként a templomok boltozatára, gyámköveire vagy a 16. században készült kályhacsempékre. Sőt olyan székely gyalogsági zászlón is viszontlátható, amely 1601-ben került hadizsákmányként Prágába, a császári udvarba.

A régi székely címerről az újra való áttérés nem egy adott pillanatban történt, hanem a nap és a hold fokozatosan épült be a hivatalos címerekbe a fejedelemség korában. (Lásd Szekeres Attila István: *Jelképek a Székelyföldön*. Csíkszereda, 2011. Hargita Népe Kiadó. 210 p.)

Az 1500-as években létezett egy pecsét ARMA TRIVM GENERVM SICVLORVM körirattal, szívet átszúró egyenes kardot tartó kar pecsétlenyomattal, mely Benkő József (1740–1814) történetíró szerint a székelyek három rendjének (főnépek, lófők, és gyalogosok) címere volt. Ezt a pecsétet az egykori Székelyvásárhely, mivel nem volt saját hiteles pecsétje, 1564 és 1610 között városi pecsétként használta. Ennek a mintájára rajzoltatta meg, valószínűleg 1725 után címeres pecsétjét a székely székek egyike, Háromszék. Ez egészült ki később a Nappal és a Holddal, valamint a holdsarló körül három csillaggal. Háromszék 1832-ben befejezett székházának (ma Bod Péter Megyei Könyvtár) homlokzatán,

valamint gyűléstermében ez a kibővített színezett címerkép (kék mezőben) látható.

Cserei Farkas (1719–1782) történeti munkájában említi egy régi, 1437 körüli pecsétet, amelynek leírását később idézi Dugonics András (1801), Jakab Elek (1867), Biás István (1905), majd a Siebmacher gyűjtemény, immár német nyelven 1898-ban. A szöveget kísérő színjelölő heraldikai rajz kék mezőben ábrázolt válltól levágott páncélos kar, kivont karddal, mely barna medvefejet és vörös szívet dőf át. A Cserei által említett pecsét lenyomatát azonban ez ideig nem sikerült senkinek fellelni. Cserei valószínűleg téves tudósítása így került be a szakirodalomba. Ez az ábrázolás került bele Tagány Károly: *Magyarország címertárába* 1880-ban, majd Keöpeczi Sebestyén József hasonlóan rajzolta meg Marosvásárhely város címerét (a legrégebbinek tartott székely nemzeti címert) 1917-ben napvilágot látott *Erdély címere* című munkájában. Így ivódott be végérvényesen mint ősi székely címer a kék mezőben medvefőt, szívet és koronát átszűrő kardot tartó páncélos kar.

Cholnoky Olga